

Nr 1003

Av herr Svensson i Stenkyrka m. fl., i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom.*

(Lika lydande med motion nr 807 i Första kammaren)

Det torde numera råda i stort sett allmän enighet om att det är statens uppgift att svara för de institutionella anordningar som hör samman med undervisningsväsendet, d. v. s. att staten skall ställa utbildningsanstalter och lärarpersonal till förfogande att gratis utnyttjas. Givetvis är detta av avgörande betydelse för den enskildes möjligheter att skaffa sig den utbildning vederbörande önskar.

Dock kvarstår det förhållandet att studier för den enskilde är förenade med utgifter i form av levnadsomkostnader, och därför måste det anses vara en uppgift för staten att se till att det finns möjligheter för dem som utbildar sig att skaffa pengar för detta ändamål. Den enskildes möjligheter att studera får inte vara beroende på om vederbörande på egen hand kan skaffa ekonomiska garantier eller icke. Det måste finnas pengar tillgängliga. Målsättningen för de studiesociala åtgärderna måste utformas så, att ekonomiska och geografiska hinder för ungdomens möjligheter till utbildning undanröjes. Hur stor del av studiekostnaderna som skall utgöras av studiebidrag och hur stor del som skall utgöras av lån kan naturligtvis diskuteras, men vid bedömningen av den saken måste man utgå från angelägenheten av att den totala skuldsättningen hålles inom rimlig ram.

I propositionen nr 138 framlägges förslag till reformering av stödet till studerande. På väsentliga punkter innebär förslaget förbättringar. Framför allt hälsas med tillfredsställelse förbättringar vad avser studerande dels vid det gymnasiala skolväsendet, dels vid icke-akademiska postgymnasiala läroanstalter.

Vad gäller det inom studiehjälpens ram föreslagna förhöjda studiebidraget, vilket skall utgå till elever som fyllt 21 år när studierna påbörjas, föreslår vi att detta höjes till 2 500 kronor per år. Det är vår uppfattning att de elever som det här rör sig om bör likställas i detta sammanhang med studerande som ägnar sig åt postgymnasial utbildning; vårt förslag på denna punkt sammanfaller sålunda med vad vi längre fram i motionen föreslår vad gäller studiemedlen. Den av oss här föreslagna höjningen torde belöpa sig till en kostnad på 12 miljoner kronor.

Beträffande bidraget till de dagligen resande eleverna föreslår vi att sådant skall utgå om färdvägen uppgår till minst 10 kilometer med de förutsättningar i övrigt som anges i propositionen. Dessutom föreslår vi att bidragen på studiehjälpsområdet göres värdebeständiga.

Vad gäller stödet till postgymnasiala studier vill vi anföra följande. Den s. k. återbetalningsfria delen av studiemedlen, d. v. s. studiebidraget, måste vara av sådan storlek att den rekryteringsfrämjande effekten inte eftersättes. Det måste också anses angeläget att vid omläggningen av det studiesociala stödsystemet undvika försämringar av stödet jämfört med nuvarande förhållande för större grupper av studerande. Mot bakgrunden av detta måste det av departementschefen föreslagna beloppet 1 750 kronor per år, anses vara otillräckligt. Ifrågavarande förslag torde innebära en försämring av förmånerna för ungefär hälften av de studerande vid universitet och högskolor, och det bör också understrykas att förbättringen för andra hälften är synnerligen obetydlig. Enligt vår mening bör studiebidraget höjas till 2 500 kronor per år och detta studiebidrag bör vara värdebeständigt och sålunda indexregleras. Studiesociala utredningen beräknar att ett studiebidrag av storleksordningen 2 500 kronor per år skulle kosta ca 140 miljoner kronor mot 98 miljoner kronor om det uppgår till det av departementschefen föreslagna beloppet 1 750 kronor per år; den av oss föreslagna höjningen skulle sålunda medföra en merkostnad av 42 miljoner kronor per år, men eftersom ifrågavarande reform är avsedd att träda i kraft först den 1 januari 1965 skulle denna merkostnad för budgetåret 1964/65 bli ca 21 miljoner kronor.

Vi ställer oss tveksamma till det föreslagna värdebeständiga amorteringssystemet. Det återbetalningssystem som departementschefen föreslår bygger på indexreglerade lån, men om det visar sig att låntagaren totalt har betalat in mer än han skulle ha behövt göra om det varit fråga om ett lån av konventionell typ med en ränta på 5 procent skall mellanskillnaden återbetalas. I propositionen framhålles att frågorna rörande avdragsrätt vid beskattningen skall prövas av skatteberedningen. Några garantier för upprätthållande av principen om att räntekostnader alltid skall vara avdragsgilla vid beskattning ges sålunda icke. Enligt vår mening måste riksdagen slå fast att ifrågavarande princip emellertid skall gälla jämväl vad beträffar räntor på studiemedel. Enligt vår mening är detta ett onödigt komplicerat system, och dessutom synes det inte vara helt utrett hur det fungerar. De fördelar som onekligen är förenade med det föreslagna systemet bör kunna uppnås med lån av vanlig typ; en utredning bör därför göras i syfte att undersöka hur det inom ramen för ett konventionellt återbetalningssystem skulle kunna gå att tillgodose önskemålen om en längre återbetalningstid än som nu gäller, om hänsynstagande till vederbörandes betalningsförmåga, om avskrivning av lånen i speciella fall samt om en jämn periodisering. Huruvida lånen, som bör vara räntefria så länge låntagaren studerar, skall

administreras av de nu befintliga kreditinstituten eller om en speciell statlig lånefond skall inrättas bör denna utredning också överväga. De av oss här föreslagna ändringarna bör icke utgöra hinder för att göra maximibeloppet för studiemedel värdebeständigt, och vi har ingenting att anmärka på förslaget i propositionen, att detta belopp skall utgöras av 1,4 basbelopp.

Enligt det framlagda förslaget skall föräldrarnas ekonomiska ställning inte komma att påverka möjligheterna att bli delaktig av studiemedel; det innebär en reform som vi hälsar med tillfredsställelse. Däremot föreslås i propositionen att såväl den studerandes inkomst som förmögenhet skall efter en viss storlek utgöra hinder för erhållande av studiemedel. Vad beträffar förmögenheten är det ur flera synpunkter diskutabelt om den skall få inverka i förevarande sammanhang, och vi föreslår därför att inte heller den egna förmögenheten skall vara till hinder för möjligheten att erhålla studiestöd. Givetvis kan det hävdas att personer med mycket stora förmögenheter borde ha förutsättningar att själva finansiera sina studier, men det torde de i realiteten också få göra, eftersom förmögenheter av den storleksordning som det här kan röra sig om bör rendera sina ägare en så stor inkomst att dessa därigenom mister rätten till studiemedel.

Det föreslås i proposition nr 138 att studiemedel i allmänhet inte skall utgå för studerande som fyllt fyrtio år. Enligt vår mening bör denna inskränkning i rätten till studiemedel icke godtagas av riksdagen.

I förslaget till studiemedelsordning stadgas i 16 §, 2 st.: »Likaså må, om synnerliga skäl äro därtill, studiemedel utgå med högre belopp än som följer av 9—12 och 14 §§.» Med hänsyn taget bl. a. till att vissa utbildningslinjer kan medföra speciella kostnader för apparatur o. d. föreslår vi, att ordet *synnerliga* i förevarande sammanhang måtte utbytas mot *särskilda*.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 138 måtte besluta

I. att det förhöjda studiebidraget inom studiehjälpens ram skall uppgå till 2 500 kronor per år;

II. att resebidrag skall utgå om färdvägen är minst tio kilometer med de förutsättningar i övrigt som anges i propositionen;

III. att de studiebidrag liksom studielån som faller under studiehjälpsreglementet skall vara värdebeständiga;

IV. att det i studiemedlen ingående studiebidraget skall uppgå till 2 500 kronor per år;

V. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av möjligheterna att inom ramen för ett vanligt återbetalningssystem tillgodose önskemålen om längre åter-

betalningsperiod, om hänsynstagande till låntagarens betalningsförmåga samt om jämn periodisering av återbetalningarna enligt vad i motionen säges;

VI. att kostnader för räntor å studiehjälp och studiemedel skall vara avdragsgilla vid beskattningen;

VII. att studiemedlen likaväl som det däri ingående studiebidraget skall vara värdebeständiga;

VIII. att möjlighet att erhålla studiemedel icke skall vara beroende av den studerandes förmögenhet;

IX. att rätten till studiemedel icke skall inskränkas genom stadgande om maximiålder;

X. att 16 §, 2 st. i studiemedelsförordningen måtte få följande lydelse: »Likaså må, om särskilda skäl äro därtill, studiemedel utgå med högre belopp än som följer av 9—12 och 14 §§»;

XI. att till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 382 000 000 kronor.

Stockholm den 27 april 1964

Per Svensson

Erik Grebäck

Lennart Mattsson

Anders Dahlgren

Nr 1004

Av herr Westberg och fröken Elmén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom.

(Lika lydande med motion nr 812 i Första kammaren)

Stockholm den 27 april 1964

Olle Westberg

Brita Elmén